

บทบาทและมาตรฐานของพยาบาลวิชาชีพอนามัย ทั้งในและต่างประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ กลัมพากร
ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
SURINTORN.KAL@MAHIDOL.AC.TH

บทบาทของพยาบาลอาชีวอนามัย

- ▶ มาตรฐานของการพยาบาลอาชีวอนามัยทั้งในและต่างประเทศ
 - ▶ บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศ
- จำแนกตามระดับความเชี่ยวชาญ
- ▶ บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการในสถานการณ์จริง
 - ▶ การนำไปใช้ในสถานการณ์จริงบทบาทตามที่กฎหมายกำหนด

การพยาบาลอาชีวอนามัย

- ▶ เป็นการสังเคราะห์หลักการพยาบาลและการสาธารณสุขมาใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของคนงานทุกสาขาอาชีพ ภายในสิ่งแวดล้อมของการทำงาน
- ▶ การปฏิบัติการพยาบาลอาชีวอนามัยเกี่ยวข้องกับการป้องกันทั้งสามระดับคือ ระดับปฐมภูมิ (Primary prevention) ระดับทุติยภูมิ (Secondary prevention) และระดับตติยภูมิ (Tertiary prevention)
- ▶ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสาขานี้จึงต้องมีความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพ วิทยาการระบาด วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน พิษวิทยาและความปลอดภัย รวมทั้งการใช้กระบวนการพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของกลุ่มคนงาน

การจัดบริการอาชีวอนามัย

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสำหรับลูกจ้าง พ.ศ. 2515

- ▶ สถานที่ทำงานอุตสาหกรรม ถ้ามีลูกจ้างที่ทำงานขณะเดียวกัน 200 คนขึ้นไป ต้องจัดให้มีพยาบาลไว้ประจำอย่างน้อย 1 คน
- ▶ สถานที่ทำงานอุตสาหกรรม ถ้ามีลูกจ้างที่ทำงานขณะเดียวกัน 1000 คนขึ้นไป ต้องจัดให้มีพยาบาลไว้ประจำอย่างน้อย 2 คน

ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสำหรับลูกจ้าง พ.ศ. 2548

- พยาบาลเทคนิค

มาตรฐานเชิงโครงสร้างของการพยาบาล อาชีวอนามัยในสถานประกอบการ

สภาการพยาบาล

มาตรฐานที่ 1 หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการมีปรัชญา วัตถุประสงค์และโครงสร้างองค์กรกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน

- ▶ ปรัชญา วัตถุประสงค์ และโครงสร้างองค์กร กำหนดไว้ชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐานเชิง โครงสร้างของการพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ ของสภาการพยาบาลและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- ▶ ปรัชญาของการพยาบาลอาชีวอนามัย จะต้องครอบคลุมการดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพตามขนาด ประเภท และสภาพแวดล้อมการทำงานของสถานประกอบการ
- ▶ วัตถุประสงค์ของการพยาบาลอาชีวอนามัย จะต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและอันตราย การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพของผู้ประกอบอาชีพ
- ▶ โครงสร้างของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัย แสดงสายการบังคับบัญชาและการติดต่อกับฝ่ายบริหารและฝ่ายอื่นๆ ในสถานประกอบการ

มาตรฐานที่ 2 พยาบาลที่รับผิดชอบในการบริหาร และการดำเนินงานของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยต้องมีคุณสมบัติและความสามารถเหมาะสม มีจำนวนเพียงพอในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

- ▶ หัวหน้าหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ ต้องเป็นพยาบาลวิชาชีพและผ่านการศึกษาหรือฝึกอบรมด้านการพยาบาลอาชีวอนามัย และต้องเป็นพนักงานของสถานประกอบการ
- ▶ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการจะต้องมีความรู้และทักษะในงานพยาบาลอาชีวอนามัย รวมทั้งเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- ▶ จำนวนพยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ต้องมีจำนวนอย่างน้อยตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงาน

มาตรฐานที่ 3 หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการจะต้องมีแผน งบประมาณไว้ชัดเจน

- ▶ ฝ่ายบริหารต้องจัดสรรงบประมาณประจำปีสำหรับหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยให้เพียงพอและสอดคล้องกับแผนการปฏิบัติการ
- ▶ การจัดสรรงบประมาณควรครอบคลุมการพัฒนาบุคลากรในหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัย
- ▶ หัวหน้าหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัย ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนงบประมาณ

มาตรฐานที่ 4 หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการ ต้องมีอาคารสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้เหมาะสมและเพียงพอในการดำเนินงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย

- ▶ อาคารสถานที่ต้องมีลักษณะและที่ตั้งเหมาะสม สะดวก และมีสภาพการสุขาภิบาลที่ดี
- ▶ อาคารสถานที่ต้องมีขนาดเหมาะสมกับขนาดของสถานประกอบการและขอบเขตของการบริการสุขภาพ
- ▶ หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยควรมีสถานที่ปฏิบัติงานแยกเป็นสัดส่วนต่างหากจากงานอื่นหรือมีห้องต่างๆ อย่างน้อย 4 ห้อง คือห้องพักคอย ห้องตรวจโรค ห้องให้การพยาบาล ห้องทำงานพยาบาล
- ▶ สถานที่ของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยควรจัดให้เป็นระเบียบและสะดวกในการให้บริการและการปฏิบัติงานของพยาบาล
- ▶ มีเครื่องมือ เครื่องใช้ สำหรับการปฏิบัติงานเพียงพอและอยู่ในสภาพพร้อมที่จะให้บริการ
- ▶ ควรมีพาหนะสำหรับส่งพนักงานและลูกจ้างไปรับการรักษาต่อ

มาตรฐานที่ 5 บริการพยาบาลอาชีวอนามัย ต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและอันตรายจากการทำงาน การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ปฏิบัติงาน

- ▶ ร่วมในการสำรวจและประเมินสภาวะแวดล้อมและสภาพการทำงาน
- ▶ ตรวจสอบสุขภาพและตรวจพิเศษอย่างน้อยตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงาน
- ▶ ให้สุขศึกษาด้านสุขภาพและส่งเสริมความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
- ▶ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้อง
- ▶ ให้บริการรักษาพยาบาลภายในขอบเขตของกฎหมายวิชาชีพในส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ▶ จัดให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามความเหมาะสม
- ▶ จัดให้มีระบบการส่งต่อเพื่อการรักษาพยาบาล และให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง
- ▶ มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาบริการพยาบาลอาชีวอนามัย

มาตรฐานที่ 6 บริการพยาบาลอาชีวอนามัยจะต้องใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องเพื่อให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับปรัชญา และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามจรรยาบรรณ และมาตรฐานวิชาชีพ

- ▶ มีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน
- ▶ ใช้กระบวนการพยาบาลในการให้บริการ
- ▶ จัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานพยาบาลอาชีวอนามัยและมีการแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัย
- ▶ วิธีการพยาบาลที่กำหนดไว้ในคู่มือต้องสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลและพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์
- ▶ จัดให้มีคู่มือการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ
- ▶ จัดให้มีคำสั่งการรักษาของแพทย์เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ สำหรับการพยาบาลในกรณีฉุกเฉิน และสำหรับการรักษาโรคที่พบ บ่อย
- ▶ จัดหาตำราสำหรับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการพยาบาลต่างๆ การพยาบาลอาชีวอนามัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานที่ 7 หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยมีระบบการบันทึกและรายงานทางการพยาบาลที่ถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งมีการจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ

- ▶ จัดให้มีบัตรสุขภาพประจำตัวผู้ปฏิบัติงาน
- ▶ บันทึกทางการพยาบาล ประกอบด้วย ประวัติครอบครัว ประวัติและปัญหาสุขภาพ ประวัติการทำงานในสถานประกอบการ การรักษาพยาบาลและการช่วยเหลือที่ได้รับ
- ▶ มีการบันทึกและรวบรวมสถิติการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และปัญหาอื่นๆ
- ▶ จัดทำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผู้รับบริการและการปฏิบัติงานของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัย เสนอต่อผู้บริหารสถานประกอบการอย่างน้อยปีละครั้ง
- ▶ มีระบบการจัดเก็บบันทึกรายงานและมีสถานที่จัดเก็บอย่างเหมาะสม เป็นระเบียบ เพื่อสะดวกในการใช้และการรักษาความลับ

มาตรฐานที่ 8 สถานประกอบการควรมีการควบคุมและ ตรวจสอบคุณภาพของการบริการพยาบาลอาชีวอนามัย

- ▶ จัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพงาน ประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายบุคคล หัวหน้าหน่วยพยาบาล พยาบาล และเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยของสถานประกอบการ
- ▶ การตรวจสอบ ควรครอบคลุมการประเมินการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และการประเมินผลงานของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัย

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย

- ▶ **การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค**
 - การประเมินพฤติกรรมสุขภาพและปัจจัยเสี่ยง
 - โครงการสร้างความตระหนักและความรู้เกี่ยวกับสิ่งคุกคามด้านสุขภาพ
 - การส่งเสริมรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายและการงดสูบบุหรี่
 - การจัดทำโครงการป้องกันโรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งคุกคามด้านสุขภาพในการทำงาน เช่น โครงการอนุรักษ์การได้ยิน การส่งเสริมท่าทางการทำงานที่ถูกต้อง
 - การฟื้นฟูสภาพ

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย (ต่อ)

- ▶ การประเมินภาวะสุขภาพ/สิ่งคุกคามด้านสุขภาพและการเฝ้าระวัง
 - การตรวจร่างกายของพนักงานและลูกจ้างก่อนรับเข้าทำงาน
 - การตรวจร่างกายประจำปี
 - การตรวจพิเศษตามความเสี่ยง เช่น การตรวจสมรรถภาพปอด การตรวจสมรรถภาพการได้ยิน การตรวจการมองเห็น
 - การประเมินสภาพพนักงานหลังจากการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย เพื่อเข้าทำงานใหม่

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย (ต่อ)

- ▶ การสำรวจสถานประกอบการและการค้นหาปัจจัยเสี่ยง
 - การเดินสำรวจสถานประกอบการ (Walk-through Survey) ร่วมกับคณะกรรมการความปลอดภัย
 - ควบคุมกำกับ และเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพร่วมกับเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน

บทบาทพยาบาลวิชาชีพอนามัย (ต่อ)

- ▶ **การรักษาพยาบาลขั้นต้น/การจัดการรายกรณี**
 - วินิจฉัยโรคเบื้องต้นและการให้การพยาบาลในรายที่ปัญหาสุขภาพไม่ซับซ้อน
 - การปฐมพยาบาล การส่งต่อผู้ป่วย
 - การติดตามพนักงานที่เจ็บป่วยร่วมกันกับแพทย์อาชีวเวชศาสตร์
 - การบริหารจัดการรายกรณีที่เกิดเสร็จ และต่อเนื่องสำหรับพนักงานที่เจ็บป่วย

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย (ต่อ)

▶ การให้คำปรึกษา

- ให้นักงงานได้ทำความเข้าใจถึงปัญหาของตนเองและทางเลือกต่างๆ ในการแก้ไข้ปัญหา
- การให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม
- การให้การดูแลช่วยเหลือ ตลอดจนการส่งต่อไปยังแหล่ง ประโยชน์อื่นๆ

บทบาทพยาบาลวิชาชีพอนามัย

▶ การบริหารจัดการ

- การบริหารจัดการหน่วยบริการสุขภาพ
- การวางแผนและกำหนดเป้าประสงค์ในการดำเนินงาน
- การวางแผนงบประมาณ
- การจัดสรรกำลังคน
- การร่วมมือในการบริหารจัดการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดนโยบายด้านสุขภาพและความปลอดภัย การทำคู่มือการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยบริการสุขภาพ เป็นต้น

กาล

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย (ต่อ)

▶ วิจัย

- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน
- วิเคราะห์รูปแบบและแนวโน้มการบาดเจ็บในกลุ่มพนักงาน
- มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- สนับสนุน ช่วยเหลือ และร่วมมือในกลุ่มพยาบาลเพื่อจะดำเนินการวิจัย

บทบาทพยาบาลอาชีวอนามัย (ต่อ)

- ▶ การควบคุมกำกับด้านจริยธรรมและกฎหมาย
 - ติดตามการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน
 - มีความรู้ ตระหนักให้ความสำคัญด้านกฎระเบียบและระเบียบต่างๆ ซึ่งใช้ปกป้องคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพ

บทบาทพยาบาลอาสาสมัคร (ต่อ)

▶ การประสานงานในชุมชน

- ประสานงานกับแหล่งประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน
- สร้างความสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับสถานประกอบการและการเตรียมความพร้อมเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน

การปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาลอาชีวอนามัย (พิมพ์ พรรณ ศิลปะสุวรรณ และคณะ, 2550)

- ▶ บริการพยาบาลอาชีวอนามัย ประกอบด้วยกิจกรรมที่ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและอันตรายจากการทำงาน การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ปฏิบัติงาน (98.8%)
- ▶ หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการมีอาคารสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้เหมาะสมและเพียงพอในการดำเนินงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย (97.7%)
- ▶ หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยมีระบบการบันทึกและรายงานทางการพยาบาลที่ถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งมีการจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ (97.1%)
- ▶ สถานประกอบการมีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของการบริการพยาบาลอาชีวอนามัย (92.4%)
- ▶ บริการพยาบาลอาชีวอนามัยจะต้องใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องเพื่อให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามจรรยาบรรณ และมาตรฐานวิชาชีพ (87.9%)
- ▶ หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการมีปรัชญา วัตถุประสงค์และ โครงสร้างองค์กรกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน (84.1%)
- ▶ พยาบาลที่รับผิดชอบในการบริหาร และการดำเนินงานของหน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยต้องมีคุณสมบัติและความสามารถเหมาะสม มีจำนวนเพียงพอในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (71.9%)
- ▶ หน่วยพยาบาลอาชีวอนามัยของสถานประกอบการจะต้องมีแผนงบประมาณไว้ชัดเจน (64.3%)

มาตรฐานการพยาบาลอาชีวอนามัยในต่างประเทศ

- สหรัฐอเมริกา
- แคนาดา
- อังกฤษ
- ออสเตรเลีย

มาตรฐานการพยาบาลอาชีวอนามัยในประเทศสหรัฐอเมริกา (AAOHN, 2012)

1. การประเมิน

- ❖ การส่งตรวจวินิจฉัยเพิ่มเติมและการแปลผล

2. การวินิจฉัย

- ❖ การใช้ข้อมูลทางคลินิกที่ซับซ้อน

3. การระบุผลลัพธ์การพยาบาล

4. การวางแผนโครงการ

- ❖ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์
- ❖ กระบวนการดูแลปัญหาทางคลินิกที่เป็นสหวิชาชีพ

5. การดำเนินงาน

6. การประเมินผล

7. การจัดการทรัพยากร

8. การพัฒนาวิชาชีพ

9. การประสานงาน

- ❖ เป็นหัวหน้าทีมในการดูแล

10. การวิจัย

11. จริยธรรม

- ❖ **APRN**

มาตรฐานการพยาบาลอาชีวอนามัยในประเทศแคนาดา (COHNA, 2003)

โครงสร้าง-กระบวนการ-ผลลัพธ์

1. ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพและสังคม
2. การตัดสินใจทางคลินิก
 - การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - การแปลผลข้อมูล
 - การวางแผน
 - การดำเนินงาน
 - การประเมินผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการพยาบาลอาชีวอนามัย

▶ ปัจจัยด้านพยาบาล

- การรับรู้บทบาท
- ความรู้ในการปฏิบัติงาน
- แรงจูงใจ
- สภาพการจ้างงาน

▶ ปัจจัยภายในองค์กร

- นโยบายขององค์กร
- การรับรู้ของผู้บริหารต่อบทบาทของพยาบาล

▶ ปัจจัยภายนอกองค์กร

- กฎหมาย
- แนวโน้มทางเศรษฐกิจ

บทบาทที่ท้าทายของพยาบาลวิชาชีพอนามัย

การให้บริการบุคคล

Office based

การให้บริการโดยตรง

การให้คำปรึกษารายบุคคล

สุขภาพส่วนบุคคล

พึงพาพยาบาล

ให้บริการคนจำนวนน้อย

เชิงรับ

ทิศทาง & บทบาท

การให้บริการกลุ่ม

Worksite based

การให้บริการโดยอ้อม

การบริหารโครงการ

สุขภาพจากการทำงาน

ส่งเสริมการดูแลตนเอง

ให้บริการคนจำนวนมาก

เชิงรุก

การพัฒนาบทบาทอาสาสมัครในแต่ละระดับ

▶ พื้นฐาน (อบรมระยะสั้น 60 ชม.)

- ปรับบทบาทจากการให้บริการบุคคลเป็นบริการกลุ่ม
- เชิงรุก/ดูแลต่อเนื่อง
- การศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติม (เวชปฏิบัติ/การส่งเสริมสุขภาพ/การแก้ไขปัญหาทางอาชีวอนามัย)

▶ เฉพาะทาง (การพยาบาลเฉพาะทาง 4 เดือน)

- การเป็นที่ปรึกษา/หัวหน้าทีม
- การสื่อสารข้อมูลเชิงประจักษ์/องค์ความรู้ใหม่

▶ การพยาบาลอาชีวอนามัยขั้นสูง (ปริญญาโท)

- สร้างองค์ความรู้ รูปแบบการปฏิบัติการพยาบาล พัฒนาประสิทธิผลการพยาบาล
- เชื่อมโยงการวิจัยกับการปฏิบัติ

Q & A

